

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Одеська національна академія харчових технологій

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Обґрунтування господарських рішень і оцінювання ризиків

Обов'язкова навчальна дисципліна

Мова навчання – українська
українська/англійська

Освітньо-професійна (наукова) програма «Економіка підприємства»
(назва ОП)

Код та найменування спеціальності 051 «Економіка»
(код та найменування спеціальності)

Шифр та найменування галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки»
(шифр та найменування галузі знань)

Ступінь вищої освіти бакалавр
бакалавр/магістр

Розглянуто, схвалено та затверджено
Методичною радою академії

РОЗРОБЛЕНО ТА ЗАБЕЗПЕЧУЄТЬСЯ: кафедрою економіки промисловості
Одеської національної академії харчових технологій

РОЗРОБНИК: Дідух С.М., доцент кафедри економіки промисловості, доктор
економічних наук, доцент
(вказати авторів, їхні посади, наукові ступені та вчені звання)

Розглянуто та схвалено на засіданні кафедри економіки промисловості
Протокол від «29» 09 2021 р. № 2

Завідувач кафедри ПІДПИСАНО О.І. Павлов
(підпис) Ім'я, ПРІЗВИЩЕ

Розглянуто та схвалено методичною радою зі спеціальності 051 «Економіка»
галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки»

Голова ради ПІДПИСАНО О.І. Павлов
(підпис) Ім'я, ПРІЗВИЩЕ

Протокол від «01» 10 2021 р. № 2

Гарант освітньої програми ПІДПИСАНО О.І. Павлов
(підпис) Ім'я, ПРІЗВИЩЕ

Розглянуто та схвалено Методичною радою академії
Протокол від «__» _____ 20__ р. №__

Секретар Методичної ради академії ПІДПИСАНО В.Г. Мураховський
(підпис) Ім'я, ПРІЗВИЩЕ

ЗМІСТ

1	Пояснювальна записка.....	4
1.1	Мета та завдання навчальної дисципліни	4
1.2	Компетентності, які може отримати здобувач вищої освіти.....	4
1.3	Міждисциплінарні зв'язки.....	5
1.4	Обсяг навчальної дисципліни в кредитах ЄКТС.....	6
2	Зміст дисципліни:.....	6
2.1	Програма змістових модулів.....	6
2.2	Перелік практичних робіт.....	9
2.3	Перелік завдань до самостійної роботи.....	9
3	Критерії оцінювання результатів навчання.....	10
4	Інформаційне забезпечення.....	11

1. Пояснювальна записка

1.1. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета викладання дисципліни “Обґрунтування господарських рішень і оцінювання ризиків” полягає в тому, щоб надати студентам поглиблені теоретичні та практичні знання та роз’яснити основні науково-методичні положення з обґрунтування господарської діяльності підприємства, зокрема: основні концептуальні поняття, методологічні основи, методи і підходи, які використовуються в міжнародній практиці обґрунтування господарських рішень, проблеми, пов’язані з розв’язанням різноманітних господарських ситуацій на підприємстві.

Завданням вивчення дисципліни “Обґрунтування господарських рішень і оцінювання ризиків” є засвоєння основних принципів обґрунтування різних видів господарських рішень, методичних підходів до аналізу ризику та управління ним; оволодіння навичками самостійного здійснення аналізу, ідентифікації та оцінювання ризику з використанням комп’ютерної техніки та програмно-математичних комплексів. У результаті вивчення *курсу* “Обґрунтування господарських рішень і оцінювання ризиків” студент повинен

знати:

понятійний та категорійний апарат щодо обґрунтування господарських рішень і оцінювання ризиків на підприємстві; економічну сутність та основні види господарських рішень; основні принципи та підходи до обґрунтування господарських рішень у різних умовах функціонування підприємства (визначеності, невизначеності, ризику); критерії якості та ефективності обґрунтування господарських рішень; технологію розробки та прийняття оптимальних господарських рішень; методи економічного обґрунтування фінансових рішень; методи економічного обґрунтування інвестиційних рішень; сучасні економіко-математичні методи та моделі обґрунтування господарських рішень і оцінювання ризиків; природу виникнення невизначеності та ризиків, їх різновиди і вплив на якість господарських рішень; напрями регулювання та методи зниження підприємницьких ризиків; концепцію зміни вартості грошей за часом

вміти :

проводити ідентифікацію та аналіз ключових проблем на підприємстві; обґрунтовано визначати оптимальні форми подання та реалізації господарських рішень; оцінювати рівень ризику підприємницької діяльності з використанням економіко-математичних методів; проводити прогнозування та аналіз господарських рішень; застосовувати економіко-математичні методи та моделі в процесі розробки і прийняття господарських рішень; здійснювати обґрунтований вибір оптимального господарського рішення на підставі критеріїв в умовах визначеності, невизначеності та ризиків; здійснювати комплексне оцінювання підприємницьких ризиків із застосуванням сучасних програмних засобів.

1.2. Компетентності, які може отримати здобувач вищої освіти

В результаті вивчення навчальної дисципліни «Обґрунтування господарських рішень і оцінювання ризиків» здобувач вищої освіти отримує

наступні програмні компетентності та програмні результати навчання, які визначені в [Стандарті вищої освіти зі спеціальностей 051 Економіка](#) та освітньо-професійній програмі [«Економіка підприємства» підготовки бакалаврів/магістрів](#).

Загальні компетентності:

Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми в економічній сфері, які характеризуються комплексністю та невизначеністю умов, що передбачає застосування теорій та методів економічної науки.

ЗК1. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

ЗК2. Здатність зберігати моральні, культурні, наукові цінності та примножувати досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

ЗК5. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.

ЗК6. Здатність спілкуватися іноземною мовою.

ЗК9. Здатність до адаптації та дій в новій ситуації.

ЗК12. Навички міжособистісної взаємодії.

Спеціальні (фахові, предметні) компетентності:

СК2. Здатність здійснювати професійну діяльність у відповідності з чинними нормативними та правовими актами.

СК8. Здатність аналізувати та розв'язувати завдання у сфері економічних та соціально-трудоових відносин.

СК11. Здатність обґрунтовувати економічні рішення на основі розуміння закономірностей економічних систем і процесів та із застосуванням сучасного методичного інструментарію.

СК12. Здатність самостійно виявляти проблеми економічного характеру при аналізі конкретних ситуацій, пропонувати способи їх вирішення.

Програмні результати навчання:

ПРН5. Застосовувати аналітичний та методичний інструментарій для обґрунтування пропозицій та прийняття управлінських рішень різними економічними агентами (індивідуумами, домогосподарствами, підприємствами та органами державної влади).

1.3. Міждисциплінарні зв'язки

Попередні: «Вища математика», «Інформатика», «Статистика», «Економіка підприємства», «Макроекономіка».

Наступні: «Потенціал підприємства і планування економічного розвитку».

1.4. Обсяг навчальної дисципліни в кредитах ЄКТС

Навчальна дисципліна викладається на 4 курсі у 7 семестрі для денної та на 4 курсі у 8 семестрі заочної форм навчання

Кількість кредитів ECTS – 5, годин – 150

Аудиторні заняття, годин:	всього	лекції	лабораторні	практичні
денна	60	36		24
заочна	24	12		12
Самостійна робота, годин	Денна – 90		Заочна – 126	

2. Зміст навчальної дисципліни

2.1. Програма змістовних модулів

Змістовий модуль 1: Теоретико-методологічні підходи до процесу прийняття господарських рішень

№ теми	Зміст теми	Кількість годин	
		денна	заочна
1.	Сутнісна характеристика господарських рішень Господарські рішення, їх сутність та класифікація. Поняття господарських рішень та їх ознаки. Елементи прийняття рішень. Сутність господарських рішень. Класифікація господарських рішень. Чинники, що впливають на якість прийняття господарських рішень. Вимоги до господарських рішень та умови їх досягнення. Способи формалізації та реалізації господарських рішень. Основні форми вираження господарських рішень, їх зміст. Форми реалізації господарських рішень. Параметри та умови забезпечення якості й ефективності господарських рішень. Якість господарських рішень. Основні параметри та показники якісного рішення. Процес управління та формування господарського рішення. Умови забезпечення якості господарського рішення. Види ефективності господарських рішень. Закони, що визначають поведінку людини та їх роль в розробці господарських рішень.	2	1
2.	Технологія прийняття рішень господарської діяльності Основні етапи прийняття рішень. Підготовка господарського рішення. Прийняття господарського рішення. Реалізація господарського рішення. Стадії прийняття господарських рішень. Основні моделі та засоби прийняття рішень. Характер та умови прийняття господарських рішень. Основний зміст інтуїтивних рішень. Рішення, що засновані на судженнях, та їх види. Сутність раціональних рішень. Класична, поведінкова та ірраціональна моделі прийняття рішень. Умови прийняття господарських рішень.	4	1
3.	Методичні основи підготовки господарських рішень Сутнісна характеристика методології обґрунтування господарських рішень. Визначення методів розробки господарських рішень. Класифікація методів. Особливості застосування різних видів методів. Неформалізовані методи прийняття господарських рішень. Суть евристичних методів. Основні поняття теорії моделювання. Класифікація математичних моделей прийняття господарських рішень.	2	1

4.	Критерії прийняття рішень в умовах невизначеності Сутність поняття "невизначеність". Джерела невизначеності. Ієрархія видів невизначеності. Поверхнева та глибинна невизначеність. Класифікація причин виникнення невизначеності. Принципи застосування критеріїв у процесі прийняття оптимальних рішень в умовах невизначеності.	2	1
5.	Теорія корисності та її застосування у процесах прийняття рішень Сутність поняття "корисність". Загальна та гранична корисність. Принципи спадної граничної корисності. Визначення функції корисності. Сутність поняття "лотерея". Головна теорема корисності. Оцінювання схильності/несхильності та байдужості особи, що приймає рішення, до ризику. Детермінований еквівалент корисності. Основні властивості функції корисності. Страхова сума. Премія за ризик. Основні варіанти поведінки особи, що приймає рішення. Етапи побудови функції корисності. Основні характеристики функції корисності. Зростаючі функції корисності з несхильністю до ризику. Зростаючі функції корисності зі схильністю до ризику. Зростаюча функція корисності, яка характеризує байдужість до ризику. Основні етапи побудови функції корисності.	2	1
6.	Застосування теоретико-ігрового підходу для прийняття рішень в умовах ризику Методологічні засади теорії ігор. Предмет теорії ігор. Класифікація ігор. Прийняття рішень за допомогою матричних ігор. Розв'язання матричних ігор методами лінійного програмування. Розв'язання матричної гри в змішаних стратегіях.	4	1

Змістовий модуль 2: Обґрунтування господарських рішень та оцінювання їх ефективності в умовах ризику

№ теми	Зміст теми	Кількість годин	
		денна	заочна
1.	Обґрунтування господарських рішень та оцінювання їх ефективності Чинники, що впливають на вибір методу обґрунтування господарських рішень. Критерії оцінки обґрунтування господарських рішень. Принципи обґрунтування господарських рішень. Методологічні основи оцінки ефективності господарських рішень. Основні цілі оцінки ефективності обґрунтування господарських рішень. Вимоги до оцінки ефективності господарських рішень. Критерії оцінки ефективності господарських рішень. Методи оцінки ефективності господарських рішень. Сутність CVP аналізу. Фактори, що впливають на ефективність господарського рішення.	4	1
2.	Обґрунтування фінансових рішень за умов ризику Сутність фінансових рішень. Базові поняття фінансових розрахунків. Майбутня та приведена вартість грошей. Зміна майбутньої вартості вкладів при різних умовах їх розміщення. Розрахунки грошових анuitетів та урахування інфляції в фінансових розрахунках. Формування доходів з урахуванням інфляції. Формування структури капіталу підприємства. Оптимізація фінансової структури капіталу компанії. Сутність ефекту фінансового левериджу. Середньозважена ціна капіталу. Ризик, обумовлений структурою капіталу.	4	1

3.	Обґрунтування інвестиційних рішень за умов ризику Критерії обґрунтування рішень під час прийняття (вибору) інвестиційного проекту. Оцінка економічної ефективності капіталовкладень. Урахування ризику в процесі обґрунтування ставки дисконтування. Елементи інвестиційного проекту. Основні показники привабливості інвестиційного проекту. IRR в фінансових розрахунках інвестиційних проектів. Прогнозування грошових потоків. Теорія оптимального портфеля. Формування оптимального портфеля з обмеженої кількості цінних паперів. Оптимізація структури портфеля цінних паперів та оцінка ризику.	4	1
4.	Цільова орієнтація обґрунтування господарських рішень Цілі підприємства та їх класифікація. Побудова дерева цілей. Використання “дерева рішень” для обґрунтування господарських рішень. Етапи побудови “дерева рішень”. Процедура прийняття господарського рішення за допомогою “дерева рішень”. Очікувана цінність точної інформації.	2	
5.	Підприємницькі ризики та їх вплив на прийняття господарських рішень Основні підходи до тлумачення поняття "ризик". Суб'єктивно-об'єктивна природа ризику. Положення суб'єктивної теорії ризику. Об'єкт та суб'єкт ризику. Зовнішні та внутрішні джерела ризику. Ризик як економічна категорія. Сутність підприємницького ризику. Причини виникнення ризику. Функції ризику. Зовнішні чинники виникнення ризику: фактори прямого та непрямого впливу. Внутрішні чинники виникнення ризику. Класифікація підприємницьких ризиків. Види ризиків.	2	1
6.	Методи оцінювання ризиків при обґрунтуванні господарських рішень Методологія аналізу та оцінки ризику. Показники оцінки економічного ризику. Сутність і групування якісних методів оцінювання ризику. Використання кількісної оцінки ризику для ухвалення господарського рішення. Статистичний метод оцінки ризику. Інтегральна оцінка ризику. Комплексна оцінка ризиків. Оцінка систематичного ризику. Метод аналізу доцільності витрат. Метод експертних оцінок.	2	1
7.	Управління економічними ризиками при обґрунтуванні господарських рішень Сутність і зміст управління ризиками. Характеристика процедур управління ризиками. Принципи управління ризиками. Система управління ризиками. Основні складові системи управління ризиками. Загальна схема процесу управління ризиком. Опис можливих правил управління ризиками. Урахування взаємозв'язку прибутку і ризику при обґрунтуванні господарських рішень. Моделі управління ризиком. Формування стратегії управління ризиком. Ризик-менеджмент і його роль у визначенні стратегії управління ризиками.	2	1
	Разом з дисципліни	36	12

2.2. Перелік практичних робіт

№ з/п	Назва практичної роботи	Кількість годин	
		денна	заочна
1	Сутнісна характеристика господарських рішень	1	
2	Технологія прийняття рішень господарської діяльності	1	1
3	Методичні основи підготовки господарських рішень	1	1
4	Критерії прийняття рішень в умовах невизначеності	1	1
5	Теорія корисності та її застосування у процесах прийняття рішень	2	1
6	Застосування теоретико-ігрового підходу для прийняття рішень в умовах ризику	2	1
7	Обґрунтування господарських рішень та оцінювання їх ефективності	2	1
8	Обґрунтування фінансових рішень за умов ризику	4	2
9	Обґрунтування інвестиційних рішень за умов ризику	4	2
10	Цільова орієнтація обґрунтування господарських рішень	1	1
11	Підприємницькі ризики та їх вплив на прийняття господарських рішень	1	
12	Методи оцінювання ризиків при обґрунтуванні господарських рішень	2	1
13	Управління економічними ризиками при обґрунтуванні господарських рішень	2	
	Всього	24	12

2.3. Перелік завдань до самостійної роботи

№	Назва теми	Кількість годин	
		денна	заочна
1.	Технологія прийняття рішень господарської діяльності	5	8
2.	Математичні моделі прийняття господарських рішень	7	8
3.	Застосування теорії корисності у процесах прийняття рішень	5	8
4.	Застосування теоретико-ігрового підходу для прийняття рішень в умовах ризику	5	8
5.	СVP аналіз	10	10
6.	Майбутня та приведена вартість грошей	10	12
7.	Розрахунки грошових ануїтетів та урахування інфляції в фінансових розрахунках	15	16
8.	Прогнозування грошових потоків	10	10
9.	Методи оцінювання ризиків при обґрунтуванні господарських рішень	5	8
10.	Управління економічними ризиками при обґрунтуванні господарських рішень	6	8
11.	Підготовка до модульної КР1	6	15
12.	Підготовка до модульної КР2	6	15
	Всього	90	126

3. Критерії оцінювання результатів навчання

Види контролю: поточний, підсумковий – екзамен

Нарахування балів за виконання змістового модуля

Вид роботи, що підлягає контролю	Оцінні бали		Форма навчання					
			денна			заочна		
	min	max	Кільк. робіт, одиниць	Сумарні бали		Кільк. робіт, одиниць	Сумарні бали	
	д/з	д/з		min	max		min	max
1	2	3	4	5	6	7	8	9
7 семестр (номер семестру)								
Змістовий модуль 1. Теоретико-методологічні підходи до процесу прийняття господарських рішень								
Робота на лекціях	1/1	2/3	8	8	16	3	3	9
Робота на практичних / семінарських заняттях	3/3	5/5	4	12	20	3	9	15
Опрацювання тем, не винесених на лекції	1/2	2/3	1	1	2	3	6	9
Підготовка до практичних занять	1/1	2/2	1	1	2	1	1	2
*Виконання індивідуальних завдань	10/16	20/20	1	10	20	1	16	20
Проміжна сума				32	60		35	55
Модульний контроль у поточному семестрі	18/25	25/45	1	18	25	1	25	45
Контроль результатів дистанційного модулю	10/-	15/-	1	10	15			
Рейтинг за творчі здобутки студентів	0/-	10/-		0	10			
Разом за змістовий модуль 1				60	100		60	100
Змістовий модуль 2. Обґрунтування господарських рішень та оцінювання їх ефективності в умовах ризику								
Робота на лекціях	1/3	2/5	10	10	20	3	9	15
Робота на практичних / семінарських заняттях	3/7	5/10	8	24	40	3	21	30
Опрацювання тем, не винесених на лекції	-/2	-/3				2	4	6
Підготовка до практичних занять	-/1	-/4				1	1	4
Проміжна сума				34	60		35	55
Модульний контроль у поточному семестрі	26/25	40/45	1	26	40	1	25	45
Рейтинг за творчі здобутки студентів	0/-	10/-		0	10			
Разом за змістовий модуль 2				60	100		60	100

4. Інформаційні ресурси

Базові (основні):

1. Чорноморченко Н. В. Обґрунтування господарських рішень і оцінювання ризиків [Текст] : навч.-метод посіб. для самост. вивчення дисципліни / Н. В. Чорноморченко, І. С. Іванова, Н. С. Приймак. Львів : Магнолія-2006, 2010. 257 с.
2. Донець Л. І. Економічні ризики та методи їх вимірювання [Текст] : навч. посіб. / Л. І. Донець. Київ : Центр навч. літ., 2006. 312 с.
3. Івченко, І. Ю. Моделювання економічних ризиків і ризикових ситуацій [Текст] : навч. посіб. / І. Ю. Івченко. Київ : ЦУЛ, 2007. 344 с.

Додаткові:

1. Балджи М.Д., Карпов В.А., Ковальов А.І., Костусев О.О., Котова І.М., Сментина Н.В. Обґрунтування господарських рішень та оцінка ризиків: Навчальний посібник. Одеса: ОНЕУ, 2013. 670 с.
2. Клименко С. М. Обґрунтування господарських рішень та оцінка ризиків : навч. посіб. / С. М. Клименко, О. С. Дуброва. К. : КНЕУ, 2005. 252 с.
3. Обґрунтування господарських рішень і оцінювання ризиків : навч. посіб. / Т. С. Клебанова, О. В. Мілов, С. В. Мілевський та ін. Х. : Вид. ХНЕУ, 2010. 262 с.
4. Пономаренко В. С. Прийняття управлінських рішень на підприємстві: процесний підхід : наукове видання / В. С. Пономаренко. Х. : Вид. ХНЕУ, 2005. 238 с.
5. Машина Н.І. Економічний ризик і методи його вимірювання: навч. посіб. / Н.І. Машина. К.: ЦНЛ, 2003. 188 с.
6. Грешилов А. А. Математические методы принятия решений : учеб. пособ. для вузов / А. А. Грешилов. М. : Изд. МГТУ им. Н. Э. Баумана, 2006. 584 с.
7. Ковальчук Н. П. Економічні ризики: класифікація, принципи і способи оцінювання / Н. П. Ковальчук // Актуальні проблеми економіки. 2011. № 10. С. 31–37.
8. Матвійчук А. В. Економічні ризики в інвестиційній діяльності : монографія / А. В. Матвійчук ; Вінниц. нац. техн. ун-т. Вінниця : Універсум, 2005. 202 с.
9. Тарасенко С. В. Ризики інвестиційної привабливості : монографія / С. В. Тарасенко. Львів : Манускрипт, 2011. 246 с.

Методичне забезпечення

1. Конспект лекцій з дисципліни «Обґрунтування господарських рішень і оцінювання ризиків» для бакалаврів спеціальності 051 «Економіка» денної та заочної форм навчання / Укладач С.М. Дідух. Одеса, 2018. 72 с.
2. Методичні вказівки до практичних занять з дисципліни «Обґрунтування господарських рішень і оцінювання ризиків» для бакалаврів спеціальності 051 «Економіка» денної та заочної форм навчання / Укладач С.М. Дідух. Одеса: ОНАХТ, 2017. 47 с.
3. Методичні вказівки до самостійної роботи з дисципліни «Обґрунтування господарських рішень і оцінювання ризиків» для бакалаврів спеціальності 051 «Економіка» денної та заочної форм навчання / Укладач С.М.

Дідух. Одеса: ОНАХТ, 2017. 32 с.

4. Тести для проведення модульних контрольних робіт з дисципліни «Обґрунтування господарських рішень і оцінювання ризиків» для бакалаврів денної та заочної форм навчання / Укладач С.М. Дідух.

5. Білети для проведення іспиту з дисципліни «Обґрунтування господарських рішень і оцінювання ризиків» для бакалаврів денної та заочної форм навчання / Укладач С.М. Дідух.

Інформаційні ресурси

1. Національна бібліотека України ім. В.І. Вернадського. URL:
<http://www.nbuv.gov.ua>.

2. Бібліотека ОНАХТ URL: <https://library.onaft.edu.ua>

3. Веб-сторінка Міністерства агропромислової політики України. URL:
<http://www.minagro.kiev.ua>

4. Веб-сторінка Державної служби статистики України. URL:
<http://www.ukrstat.gov.ua>